

Knobbelzwanentelling 1999

Fernand C. Jager

VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN

KNOBBELZWANENTELLING 1999

Subgroep Avifauna

Fernand C. Jager

Dit onderzoek kon worden uitgevoerd dankzij de medewerking van de volgende leden van de Vogelwerkgroep:

L.Bech, J.J. Buitendijk, F. During, N.J. Dwars, W. Fokker, F.C. Jager, F. van de Linden,
B. Oosterbaan, C. Pel, R. Rense, R. Rossel, C.M.T. I. Rosier, J.J. Verkerke, A. Vermeule,
S. Visser, P. Vos, F.H. van de Weijer.

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Postbus 1028, 1200 BA Hilversum   Uitgave 114

C Copyright 1999 Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum. Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na schriftelijke toestemming van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

INHOUD	blz
SAMENVATTING	1
1. INLEIDING	2
2. WERKWIJZE	3
3. RESULTATEN	3
4. DISCUSSIE	3
5. LITERATUUR	9

SAMENVATTING

In het voorjaar van 1999 werden met medewerking van een aantal leden van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken, tellingen van knobbelzwanen uitgevoerd. Naast aantallen volwassen zwanen betrof dit aantallen broedparen en jongen. Bovendien werden in het broedseizoen de aantallen knobbelzwanen op de randmeren geteld.

Vanaf 1990 nam het aantal broedparen geleidelijk toe van 59 tot 71. In dezelfde periode nam het aantal zwanen op de randmeren fors toe, namelijk van 185 tot 557. De geringe toename van het aantal broedparen was waarschijnlijk een gevolg van de beperkte beschikbaarheid van nieuwe territoria. Zwanen, die er niet in slaagden om een broedplaats te veroveren, waren in het broedseizoen, naast onvolwassen dieren, in het buitengebied (de randmeren) te vinden.

Verondersteld wordt, dat dit aantal 'overschotzwanen' in de buitengebieden de komende jaren nog fors zal toenemen.

1. INLEIDING.

In 1978 werden voor het eerst knobbelzwanentellingen in het Gooi gehouden, maar met een zekere regelmaat gebeurt dit sinds 1988 (van de Weijer 1994). De belangrijkste doelstelling van dit onderzoek is informatie te verkrijgen over de knobbelzwanenstand in het Gooi en omstreken over een reeks van jaren. Deze informatie is nodig bij een discussie over een eventuele beperking van het aantal knobbelzwanen in verband met mogelijke schade aan landbouwgewassen. Deze problematiek is ondermeer behandeld door de 'Stichting Knobbezwanenplatform'. Hierover werd onlangs uitvoering bericht (van der Schot 1998). Een recent overzicht kunt U vinden in 'de Korhaan' (van de Weijer 1999).

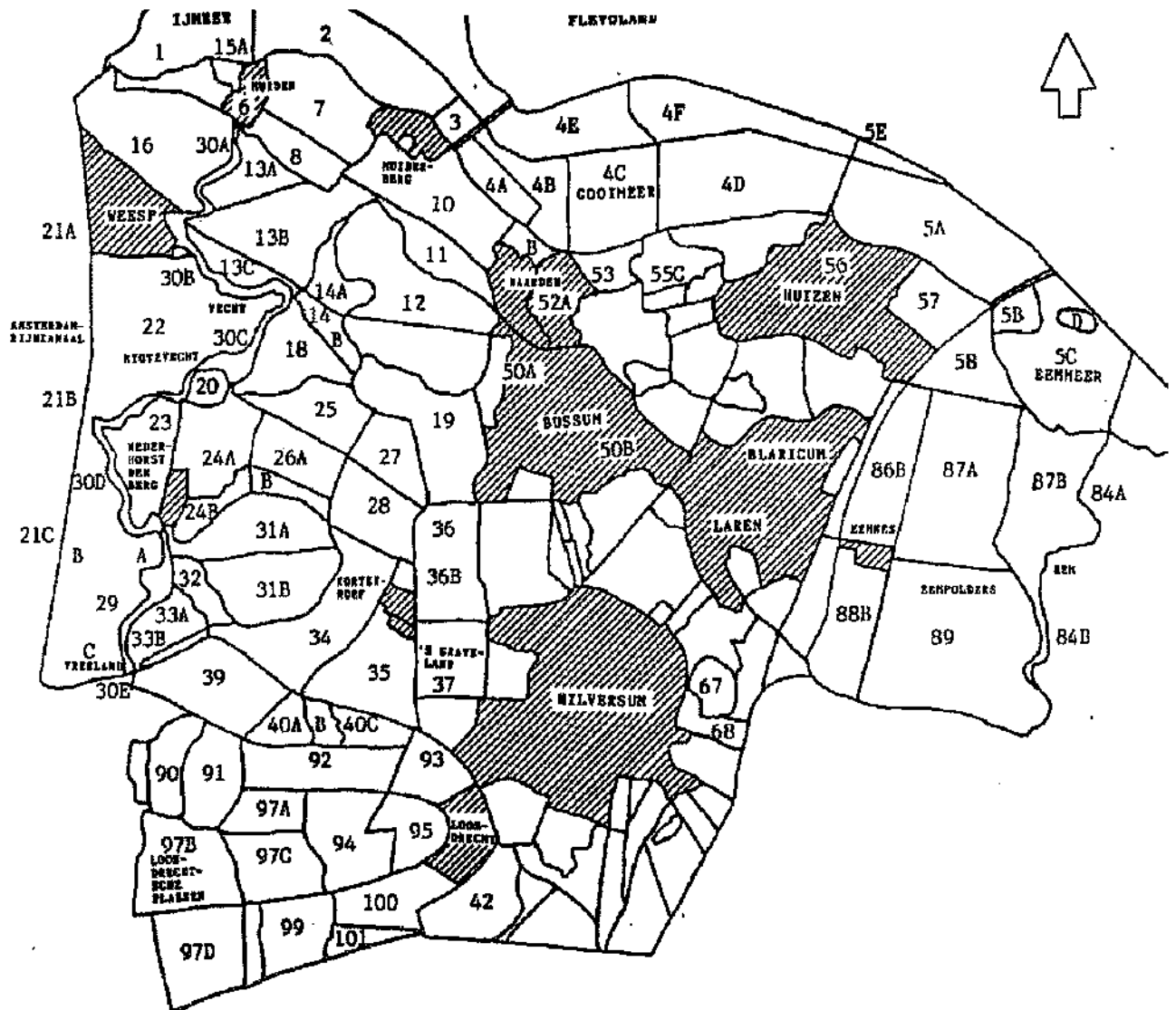

Fig 1: Overzicht van het werkgebied.

2. WERKWIJZE

Figuur 1 geeft een overzicht van het hele telgebied. De namen van de verschillende gebieden zijn in tabel 1 te vinden.

Iedere deelnemer aan de telling kreeg de volgende papieren toegezonden:

1. Instructie en toelichting.
2. Overzichtskaart van het gehele telgebied.
3. Detailkaart van het eigen telgebied.
4. Telformulier.

Elke teller werd verzocht om het eigen gebied, minimaal tweemaal in mei en éénmaal in juni te bezoeken. De plaats waar de zwanen zich ophielden en eventuele nesten werden op de detailkaart aangetekend. Elk zwanenpaar kreeg een nummer en behield dit als vervolgnummer, wanneer het bij een volgend bezoek op dezelfde plaats werd aangetroffen. Deze gegevens werden met bezoekdatum op het formulier aangetekend. Hierna dienden nr. 3 en 4 te worden terug gezonden.

3. RESULTATEN.

De resultaten van de tellingen zijn weergegeven in tabel 1, 2 en 3. Hiernaast zijn de resultaten van een aantal afzonderlijke tellingen weergegeven in fig. 2,3,4 en 5. Vanaf 1990 blijkt de totale zwanenpopulatie ongeveer te zijn verdubbeld. Dit is voornamelijk een gevolg van een forse toename van het aantal zwanen in de randmeren (tijdens het broedseizoen). De toename van het aantal broedparen is, in vergelijking hiermee, betrekkelijk gering. Opvallend is, dat de totale zwanenpopulatie in het broedgebied (tijdens het broedseizoen) geen toename vertoonde (fig. 2). Behalve de tellingen van de randmeren, zijn de telresultaten van 1998 niet in tabel 3 opgenomen. De tellingen waren daarvoor te onvolledig uitgevoerd (Jager en van de Weijer 1998).

4. DISCUSSIE.

De gevonden resultaten duiden er op, dat de broedgebieden vrijwel vol zijn. Onder druk van de zeer grote 'overschotten' in de buitengebieden zal het nog enkele broedparen zijn gelukt een territorium te bezetten. 'Het overschot' vinden we tijdens het broedseizoen vooral op de randmeren. De forse toename van het totale aantal zwanen vinden we ook terug in de resultaten van de midwintertellingen (tabel 5; Schut 1994 en 1999). Landelijke tellingen van SOVON wijzen eveneens op een toename van het aantal knobbelzwanen. (SOVON, Internet 1999).

Mocht het nodig zijn, om het aantal knobbelzwanen te beperken, dan zal afschot in het najaar slechts een beperkt effect hebben. De plaats van afgeschoten broedparen zal in het volgende voorjaar onmiddellijk worden ingenomen door zwanen uit de overschotpopulatie. Beperking van het broedresultaat, d.w.z. het aantal jongen per nest, lijkt daarom een effectievere maatregel.

De resultaten geven aan, dat de groei niet onbeperkt kan doorgaan. Het aantal beschikbare territoria, in dit geval het aantal beschikbare broedplaatsen, is de beperkende factor. Dit betekent ook, dat het aantal jongen, dat jaarlijks wordt geboren niet verder kan toenemen.

Het aantal 'overschotzwanen' kan nog wel flink toenemen. Bij een globale schatting van 200 jongen per jaar, waarvan er 100 overleven en een gemiddelde zwanenleeftijd van 15 jaar, kan het aantal 'overschotzwanen' aangroeien tot ongeveer 1500. Dit is uiteraard niet meer dan een ruwe schatting. Het is evenwel duidelijk, dat het einde van de groei in de randmeren nog lang niet is bereikt. Als gevolg hiervan zal ook het aantal knobbelzwanen, dat in het vroege voorjaar in de weilanden voedsel komt zoeken fors toenemen. Dit alles onder voorbehoud, dat beperkende factoren als strenge winters uitblijven. In de randmeren zullen overigens niet uitstuitend zwanen verblijven, die uit het Gooi afkomstig zijn, terwijl anderzijds lang niet alle 'gooise overschotzwanen' op de randmeren aanwezig zijn.

Tabel 1.1: Aantal getelde knobbelzwanen per deelgebied: totaal aantal, aantal broedparen en aantal jongen. Onbekend = - .

Nr.	Deelgebied	Totaal (exclusief jongen)	Broedparen	Jongen
4A	Naarderbos	2	0	0
6	Muiden	-	-	-
7,8	Noord en Zuidpolder beoosten Muiden	2	1	-
10	Binnendijkse, Overscheense, Berger- en Meentpolder	0	0	0
11	Keverdijkse Overscheense Polder	0	0	0
12	Naarderveer	6	3	6
13,14	Nieuwe Keverdijkse Polder	10	1	7
15A	Noorder of Rietpolder	2	1	2
16	Bloemendalerpolder	0	0	0
18	Heintjesrak en Broekerpolder	0	0	0
19	Hilversumse Meent	5	1	8
20	Hinderdam	2	0	0
21A	Amsterdam Rijnkanaal; A1-Driemond	2	1	5
21B	A'dam Rijnkanaal; Driemond-Nigtevecht	0	0	0
21C	A'dam Rijnkanaal; Nigtevecht-Loenersloot	0	0	0
22	Aetsveldse Polder	2	1	8
23	Horn- en Kuijerpolder	0	0	0
24A	Spiegelpolder	2	1	-
24B	Blijkpolder (restanten)	0	0	0
25	Hollands Ankeveen; plassen west	2	1	3
26A	Stichts Ankeveen; plassen west, met:	2	1	3
26B	Bergse Pad als binnengrens	6	1	3

Tabel 1.2: Aantal getelde knobbelzwanen per deelgebied: totaal aantal, aantal broedparen en aantal jongen. Onbekend = - .

Nr.	Deelgebied	Totaal (exclusief jongen)	Broedparen	Jongen
27	Hollands Ankeveen, oostzijde	4	2	14
28	Stichts Ankeveen, oostzijde	2	1	1
29A	Hoekerpolder	8	2	4
29B	Polder Garsten	0	0	0
29C	Polder Voorburg	0	0	0
30A-E	Vecht	10	4	22
31A,B	Horstermeerpolder	0	0	0
32	Meer Uiterdijkse Polder	0	0	0
33A	Polder Dorsewaard	0	0	0
33B	Kleizuwe	18	2	14
34	Kortenhoef, plassen west	12	4	11
35	Kortenhoef, plassen oost, Oppad achter de kerk	2	1	0
36	's-Gravelandse Landgoederen Noord	6	2	12
37	's-Gravelandse Landgoederen Zuid	4	2	11
38B	's-Gravelandse Rade (grasland)	6	1	4
39	Het Wijde Blik	4	1	2
40A-C	Hol, Grasland, Suikerpot, Schilderplasjes	2	1	5
42	Egelshoek	2	0	0
50A	Laegieskamp, Sportvelden, Kwekerijen e.o.	0	0	0
50B	Bussum	0	0	0
52A	Naarden Vesting	4	1	5

Tabel 1.3: Aantal getelde knobbelzwanen per deelgebied: totaal aantal, aantal broedparen en aantal jongen. Onbekend = -.

Nr.	Deelgebied	Totaal (exclusief jongen)	Broedparen	Jongen
52B	Restjes Westermeent	0	0	0
53	Oostermeent (Naarden)	1	0	0
55C	Landgoederen (Naarden)	4	2	6
57	Onbebouwde gedeelte Oostermeent (4 ^e kw.)	0	0	0
58	Oostermeent	8	4	14
84A	Eem van Eemmond-Eemdijk	0	0	0
84B	Eem van Eemdijk tot A1	0	0	0
86B	Noordpolder te Veen	0	0	0
87A	Noordpolder te Veld	42	8	7
87B	Maatpolder	7	0	0
88B	Zuidpolder te Veen	0	0	0
89	Zuidpolder te Veld	25	11	21
90	Amsterdamse Waterleidingplas	3	1	0
91	Loenderveense Plas	2	1	3
92	Vuntus	2	1	5
93	Polder Rade	0	0	0
94	Drecht	5	0	0
95	De Ster	0	0	0
97A-E	Loosdrechtse Plassen; 1 ^e - 5 ^e plas	0	0	0
99	Breukelerveense Plas	2	2	2
100	Polder Nieuw Loosdrecht	7	2	10
101	Achteraf + Eendekooi	4	2	8
Totaal		241	71	226

Tabel 2: Aantal getelde knobbelzwanen in de randmeren.

		19-5-99	7-6-99	26-6-99
1,2,3	IJmeer	110	280	391
4C-F	Gooimeer	401	303	517
5A-E	Eemmeer	46	51	19
Totaal		557	634	855

Tabel 3: Vergelijking tussen verschillende jaren. Aantallen zwanen in de verschillende gebieden.

	1988	1990	1991	1992	1996	1998	1999
In broedgebieden:	182	234	219	169	-	-	241
nestelend	106	118	126	126	-	-	142
niet nestelend	76	116	93	43	-	-	99
Jongen	99	121	220	182	-	-	226
Jongen/broedpaar	1,9	2,1	3,5	2,9	-	-	3,1
Aantal broedparen	53	59	63	63	-	-	71
Randmeren (mei)	-	185	83	263	221	398	557
Midwintertelling		311	344	195	383	497	

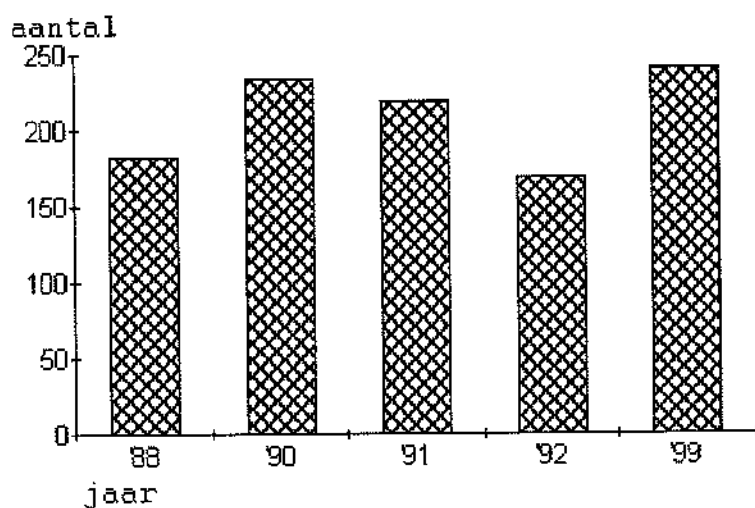

Fig 2: Aantal zwanen in het broedgebied

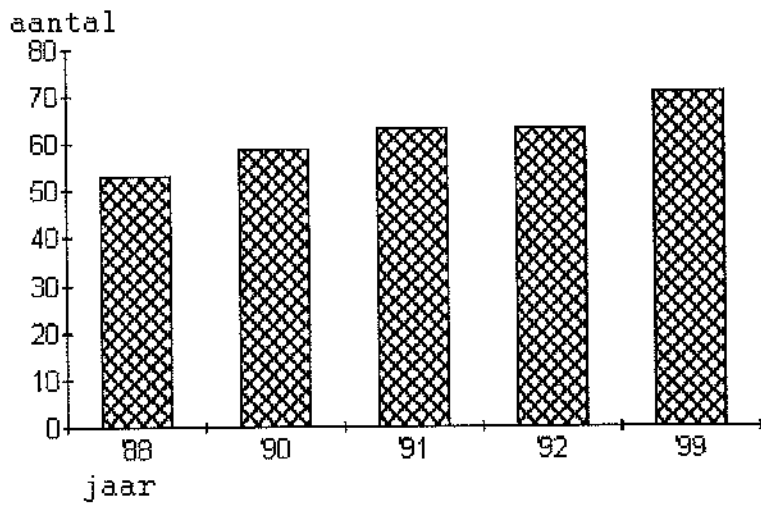

Fig 3: Aantal broedparen

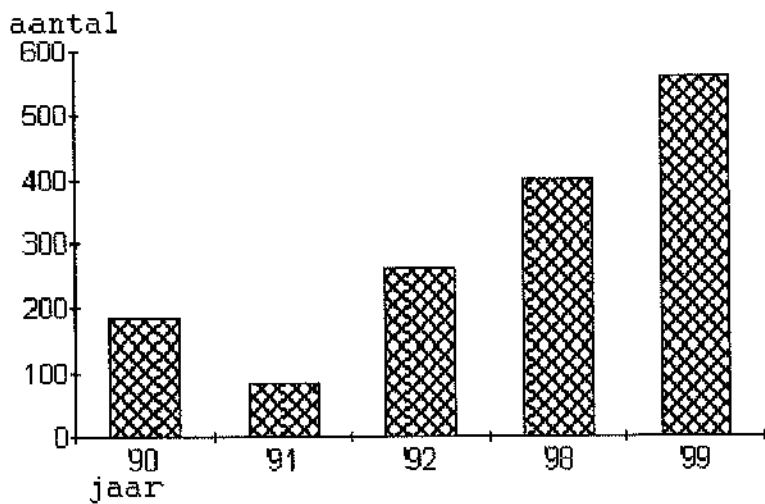

Fig 4: Aantal zwanen in de randmeren

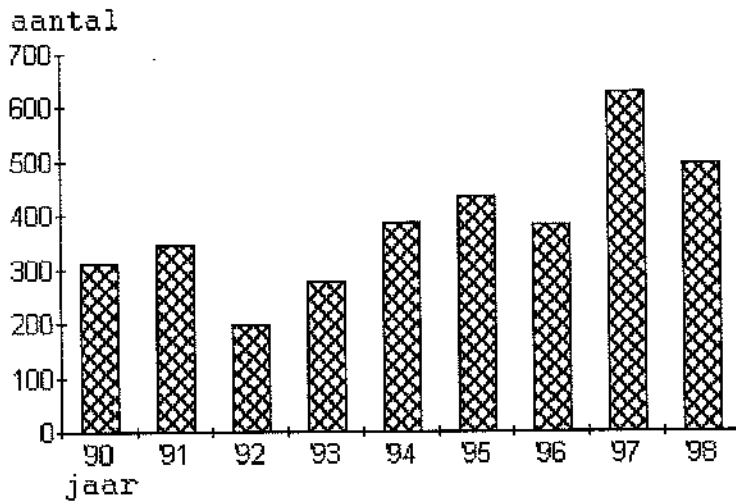

Fig 5: Midwintertelling het Gooi e.o.
Aantal knobbelzwanen.

5. LITERATUUR.

- Jager F.C. en Weijer F.H. van de (1998):** Knobbelzwanentelling 1998. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Uitgave Nr. 111, Hilversum.
- SOVON (1999):** Internet; www.sovon.nl
- Schot W. van der (1998):** Stichting Knobbelzwanenplatform 1992 – 1997. Het Vogeljaar 46: 49-52.
- Schut P. (1994):** Midwinterwatervogeltelling 1994. De Korhaan 28: 73-75.
- Schut P. (1999):** Midwinterwatervogeltelling 1998. De Korhaan 33: 12-14.
- Weijer F.H. van de. (1994):** De Knobbelzwaan in het Gooi en Omstreken in 1992. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Uitgave Nr. 82. Hilversum.
- Weijer F.H. van de. (1999):** Tellingen komen bescherming ganzen en zwanen ten goede. De Korhaan 33: 21.

